

Մանգրամի Էֆեաք

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԷ ՎԷ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԻ

1866 ՕԳՈՍՏՈՍ 23 ՍԱԸ

ՆԻՄԵՐՈ 130

Մանգրամի Էֆեաք հաճախող 6 եանի սենեակ 300
հիւսիս վերինիւ, Ենեւի գրքակցի, բաժնի փարաք տալի
իւնիստ օլարագ, 200 զ" օլուպ, ալթը այլըը 100 զ" օլա-
րագ, վե նիւսիսի տալի 50 ար փարաք տալի արագ տըր :

Իստիսթըն պէհէր սոթըր իշին, պի-
րինճի տէֆատա 5, իքիճի տէֆատա 2,
վե իւլիւնճիւ վե սոյիւր տէֆատա 1
էր զուրուշ ալընաճագ տըր :

Մէքթուպ վե սոյիւր, Պէյ օղլունտա տօղլու եօլտա
519 նիւսիսի տալի ԼԵՎԱՆՔ ԷԻՐԱՆՏ Թապիւս-
նէսիստէ, Կարապետ 8. Փանսեանէ կէօնտէրիլէճէ տըր :

ԻՍԹԱՆՊՈԼ			
ԷՍԶԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՅՅԷ			
Օգոստոս 22	Էն եիւքսէք	52-20	
» »	Էն աշաղը	52-20	
» »	Գարանար	52-20	

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԼՈՒԳ ՄԵՍԷԼԷՍԻ

Պու մէսէլէ, պիր դաշ այտան պէրու
հէր քէսին իսաննիտա կէգոիքտէն, վե
բէք չօգ Էհէմմիլիէթ վերիլիպ, վե հաթ-
թա, միլէթին հաեաթ ու մէմաթը ին-
թիսապ օլունաճագ կաթողիկոսուն իւ-
զէրինտէ օլաճագ տըր տէնիլիքտէն սօն-
րա, ազրպէթքեար էքսիլիլիէթի արա-
եը, Պրուսա տուաշնորդու գեր. Գէորգ
սրբազան զազանմը տըր :

Պուլունան, վե թանրողըմըգ եպիս-
կոպոսլար, վե խուսուսիլէ, գօնունլա-
րըն ազըլա թըգանըլմասը կիւլի, թըգա-
նըլաղըմը «ցուցակ» ազըլը իշինտէ
միւշարիլէյ սրբազանըն, էն զիեաթէ
Էհիլ իեաթաթարտան օլունաճագ Էվ-
վէլէրի իւլար իթմիշ իտիք :

Միլլէթին հաեաթ ու մէմաթը ատա
օլունան պիր ինթիսապ մաստէսինտէ,
իւշ միլիսօնտան միւլէթթէպ օլան պիր
Էհալի իշինտէն քեաթիլէյ աշխարհա-
կանլարը, վե սոյիւր րուհայան սընթիւ-
րըն պիր թարաֆա չըգարըպտա, եալը-
նըգ եէտի նէֆէր եպիսկոպոս իսմի կէօս-
թէրէրէք, վե մէգքիւր իսիմլէրտէն պաշ-
գա իսմէ գուրա գապուլ իթմէմէք, Ե-
րեսփոլանլարը, Էվլէթ, պաեաղըմա պիր
աղըլա թըգամագ իտի. լաքին, քիմտէն
քիմէ թէլէքքի իթմէլիլիլ, Ընդհանուր
ժողովուն թէլէքքի իթմիլի գօմիսիօն
էյլէ միւնասիպ կէօրիւր իտի, վե պիլ-
գաթ քէնտիսի, պիր սաաթ Էվլէլ իշ
պիթ սինտէ միւ ճատէլէէ գալմասըն իշին,

րազի օլուն, գարապ վերտի, վե պունտան
իւշ սէնէ Էվլէլ, եինէ պիլգաթ քէնտի-
սին/ն բաթրիլիլիլ իշին շաեէսթէ կէօր-
մէտիկի պիր գաթը միւհթէրէմի, պու-
տէֆա կաթուղիկոսլու շաեէսթէ
կէօրիւր :

Պունու սէյլէմէքտէն միւրատըմը,
Գէորգ սրբազանըն ինթիսապրնա գարչը
սէյլէմէք տէյիլ տիր. հաշա, չիւնքի,
Եէտի ատէտ իսիմլէր իշինտէ, նասըլ քի
սէյլէտիր, պիլգիմ իշին, պիրինճի տէրէ-
ճէ լիեաթաթը պուլունան սրբազան Պատ-
րիարք հայր հաղթէթլէրի օլուպ, վե ի-
քինճիսի տալի միւշարիլէյ հաղթէթլէ-
րի իտի :

Հէր նէ հալ իսէ, իշ իշտէն կէշտի,
արթըգ պունտան սէյլէ մանէա վիւ-
մէք վագաա պիհուտէ պիր շէյտիր. լաքին
շու գատարընը պիլմէլիլիլ քի, տէյիլ
միլլէթին հաեաթ վե մէմաթըն մուճիպ
օլունաճագ պիր մէսէլէ գատար, հաթթա
ատի պիր մահէլ իշին թայեթին օլունա-
ճագ օլան պիր տուաշնորդ ինթիսապը
գատար տալի տիլգաթ օլունաճագսընը,
շու Էմրի ինթիսապ վիճուտէ կէթիլիլ-
միշ տիր :

Իսմի, պարի շիմիլիլ երեսփոխան-
լարըմըգ պու հալտէ իսէլէր, պունտան
սօնրա կէլէճէլէրէ պիր իպրէթ օլուն
իշին, թէքրարէն զէքրինի, պիլ միւնա-
սէպէ ճայիլ կէօրմիւլիլ տիր :

Վաշաա իսթանպոլ գուրասըլա իւշ
եպիսկոպոս ինթիսապ օլունտու, վե էք-
սէրիլիլիլ արաեը Գէորգ սրբազան գա-
զանտը, տիմէք տիր քի, Թիւրքիա Հայ-
լարը իշին, միւշարիլէյ հաղթէթլէրին-
տէն պաշգասը, գօմիսիօնուն Տեղեկագի-
րի ահքեամընճա Էլմիսթին կաթուղի-
կոս օլամաեաճագ տըր :

Շիմիլիլ գատար պու կաթողիկոսլու գ

զըմնրնտա վերիլէն վե տահա վերիլէճէք
գուրա հաղթընտա լայըլը պիր մալի մաթ-
վէրիլմէմիլ օլունաճագսըն, վե չօղլար
հալեա մէրագտա պուլունաճագսընտան
տիլնէտիկիլիլ կէօրէ պաղը մալի մաթ-
վէրիլիլ :

Էվլէլա շունու պիլմէլիլիլ քի, Էլ-
միսթին կաթուղիկոսլու գուրա իթմարն-
տա, Թիւրքիա, Բուսիա, Սէմիսթան,
վե Հինտիսթան Հայլարըն հաղթարթ
պուլունաճագսընտան, սոլը հաղթաճա վե
գուրա ուսուլինճէ, հէր եէրին գուրա-
լարը պիր սանարգ իշին կիրէճէք եէրտէ,
մուղայիլի օլարագ, իսթանպոլ երեսփո-
խանլարը Թիւրքիա Հայլարը իսմին քէնտի
գուրալարընը պուրատա վերմիլիլ, վե
նասըլ քի մալիլմ տուր, իւշ եպիսկոպո-
սուն իսիմլէրի էքսէրիլիլիլ արա գա-
զանմը տըր :

Շիմիլիլ Բուսիա, Սէմիսթան, վե
Հինտիսթան գուրալարը տալի Էլմիսթ-
թինտէքի սանտըլըն իշին կիրէճէք, վե
օրատա տալի պիր դաշ քիշի գուրա գա-
զանաճագ տըր :

Պատէհու գուրա գազանմը օլանլա-
րըն քեաթիլիլիլ տէօրթ քիշինին իս-
մինտէն միւլէթթէպ պիր «ցուցակ» եա-
ըլարագ, մէգքիւր տէօրթ իսիմլէրտէն
իքի քիշինին իսմին, կէրէք պաշգա եէր-
տէն կէլիլ, վե կէրէք իսթանպոլտան
կիթմիլ օլան պատգամաւորլար, վե կէ-
րէք օրատա պուլունանլար գուրա վերէ-
ճէլէր տիր. վե մէգքիւր սօն գուրատա
էքսէրիլիլիլ գազանմը օլան իքի իսիմ-
լարէրաթօր հաղթէթլէրին կիտէճէք,
վե իմէրաթօր հաղթէթլէրի գանդիսինի
միւնասիպ կէօրիւր իսէ, իշթէ օլ իսմին
սահիպի օլան գաթ րէսմէն կաթուղիկոս
թանըլաճագ տըր :

Պունտա տիլգաթ իտէճէք պիր իքի

բէք պէտքը նոգթալար վար տրր . չէօյ-
լէ քի , պուրանըն գուրասը զաթէն 90
ատէտ իբէն , եանի 43 առաջնորդըղզ օ-
լուպ , վէ հէր առաջնորդըղզտան պիրէր
կրօնական վէ պիրէրտէ աշխարհական իբի-
շէր գուրա իսթէնիկիպ , Սիս վէ Աղթա-
մար վիճակարը խարիճտէ պըրազըլմագ-
տէ , վէ Բուսիա վէ Հինտիսթան վէ Ա-
ճէմիսթան գուրալարը , զաննէն , Ճէման
33 հիսապ օլունմագտէ իբէն , պու տէ-
Ֆա պուրանըն գոմիսիօնու , մէզքիս ի-
քի կաթողիկոսըղզլարըն վէ երուսաղէ-
մին գուրալարը ճէման 20 առաջնորդըղզ
եանի 40 գուրա տահա իլավէ գըլընտը-
ղընտան , թիւրքիանըն գուրասը ճէման
130ա չըգարըլմըշ տրր . տիմէք տիր քի ,
պուրատան կիտէն պատգամաւորլարըն
թիւրքիա Հայլարը իսմինէ վէրէճէքլէրի
պէհէր գուրա , 130 գուրա եերինէ կէ-
շէճէք տիր :

Իմի , մատամ քի թիւրքիա քէնտի գու-
րասըն ալըլմա իթա իլլէմիշ տիր , վէ մա-
տամ քի գուրա տէնիլէն ուսուլին ճանը
էքսէրիյէթի արատըր , տիմէքտիր քի ,
Բուսիալարըն , Աճէմիսթանլարըն , վէ
Հինտիսթանլարըն , ալըլմա գուրա վիւ-
մէլէրի , աշըգտան աշըղա ազընթընա քիւ-
րէք չէքմէք , վէ եախօտ հիշ գուրա վիւ-
մէմէք տիմէք օլտուղու հալտէ , պիհու-
տէ եերան գուրա վիւմէք օլաճագ տրր .
չիւնքի , հէփսի պիրտէն եալընրգ այնի ա-
տամլար իսմինէ գուրա վիւրէրէք , 33 էր
գուրա գազանտըրմըշ օլալար տախի ,
էմէքլէրի հալմեա կիթմիշ օլաճագ տրր .
գիւրա պուրանըն էքսէրիյէթի արատը
օլան 43 գուրատան տալիմա աշաղըտա
գալտըղզտան պաշգա , 130 գուրատընտան
իսէ բէք չօգ կէրիտէ գալաճագտըր : Ա-
ճէպա մահէլի մէզպուրլարըն պատգա-
մաւորլարը պէօյլէ պիր ագլէ վէ Ֆիւ-
րէ մուղայիր օլան սուրէթտէ գուրա ի-
թասընա իրթիքեապ իտիպտէ , ինէհի
գուրա վիւմէքլէրի չըգըլաճագլար մըտըր ,
տօղըղզու պուրասը պիլըմ իլին բէք մէ-
րազ իտիպ պէքլէյէճէք պիր մատտէտիր :

Պու հիսապտա պուրատան կիտէն
պատգամաւորլար , սօն տէֆաքի տէօրթ
իսիմտէն իքի իսմէ վէրիլէճէք օլան գու-
րանա գարըլաճագալար տրր . չիւնքի
մէզքիւր իճրանա գարըլմագ , իմէրա-
թօր հազըթլէրինին իզհար իտէճէքլէրի
րէյի գապուլ իթմէքլէրի րույի մուվա-
ֆագաթ կէօսթէրմէք օլաճագ տրր . հալ
պու քի Տեղեկագիրտէ պու խուսուս ,
եանի իմէրաթօր հազըթլէրինտէն րէյ
պէքլէմէքլէք իլին , « Վերլին եւ Ծայրա-
դոյն Ապօրինաւորութիւն » տուր տէնիլ-
միշ տիր :

Վէ պուլտանտա նէշէթ իտէրքի , է-
կէր Բուսիա իմէրաթօրու հազըթլէրի ,
Էլմիաճիսին նիզամիսմէսի օլան Պալաժէ-

նիսեա իթէվֆիգան , քէնտի րէյիսի պէ-
եան իլլէտիկինտէ , Գէորգ սրբազանտան
պաշգաւորը թէնսիպ պուեուրուր իսէ ,
միլլէթիմիլին Էլմիաճիսին իքի կաթու-
ղիկօսու օլաճագ տրր . եանի պիրիսի իս-
թանպօլուն ինթիկապ իթտիկի , վէ տի-
կէրի տախի , իմէրաթօրու միւշարիլէյ
հազըթլէրինին թէնսիպ պուեուրուրուգ-
լարը , վէ եախօտ Բուսիալարըն ինթի-
կապ իթտիքլէրի :

Աճէպա , օլ վաղըթ , միլլէթ իքի կա-
թուղիկօսու գապուլ իտէճէք մի տիր ,
եօխօտ Բիւհանուր ժողով Բուսիա իմ-
րէրաթօրու րէյինէ զալէպէ իտէրէք , ետ-
նիկա պիր թագրիպ միւսաաւտէսին թահ-
սիլ , վէ եախօտ մուխալիթէթ իտիպ գու-
վէթ կէօսթէրէրէք (' ' ') քէնտի ին-
թիկապ իթտիկինի Աթուա օթուրթ-
աուրուպ , տիկէրինի ինար իտէպիլէճէք
մի տիր . վէ եախօտ սէօլ վէ մէրամընը
եէօրիւտէմէտիկի թագաիրտէ , Էլմիաճիս
աթուուրու Բուսիալարա թէրք իլէ ,
քէնտի ինթիկապ իթտիկի կաթուղիկօ-
սա պաշգա պիր աթու կէօսթէրէճէք մի
տիր . պու պիւլիւք մէսէլէրէր ալա հալ
իտիլմէյէրէք էօյլէճէ պըրազըլմըշ , վէ ե-
րեսիօնան էֆէնտիլէր , կիւեաղուրա ին-
թիկապը օլմուշ պիթմիշ տիր կիպի , ուլ-
գուեա տալմըշար տրր :

Ֆագաթ , իգպալ եարտըմ իտէր , վէ
իմէրաթօր հազըթլէրի տախի Գէորգ
սրբազանը թէնսիպ պուեուրուրուտա հիշ
էօյլէ կիւճիլէքլէր վէ ուլղունսուպուգ-
լար զուհուրա կէլմէղ իմիշ , չօգ իլի , վէ
Ալաճ վէրմինտէ էօյլէ օլտուլ . լաքին ,
մէազալաճ էօյլէ օլմագ իսէ , Բիւհանուր
ժողով նէ թարիգ վէ նէ թէտպիր թու-
թաճագ տրր , էմրի պասիրէթէ րիայէ-
թէն էվլէլնտէն տիւշիւնմէլի տէյիլ մի
տիր . պու ալէմտէ հէր շէյին զըտտընը
տիւշիւնմէք ազըլլըլմէք տէյիլ մի տիր :

Ինթիկապ մատտէսի իզգէրինէ պու
գապտա սէօյլէտիքտէն սօնրա պիրազտա
իսթանպօլտան կիտէճէք օլան պատգա-
ւորլար հազըլնտա սէօյլէյէլիմ :

Ներսէս սրբազան իլէ Նորատունիեան
Յակօր Էֆէնտինին շու մէմուրիյէթէ
թայեին գըլընտըլարը , վէ Ներսէս սըր-
բազանըն կիթմէսինին միւնասիպ օլաճա-
եաճագը պապընտա , պէյն Էնաս պիր չօգ
լազըլտըլար ճէվէլան իլլէտիկի չօգլարա
մալիւմ տուր :

Բօլիթիգա տէնիլէն շէյէ ազաճըգ ա-
շինա օլուպ , վէ էմրի պասիրէթէ րիա-
յէթ իտէնլէրին հէման քեաֆֆէսի , միւ-
մալիլէյ սրբազանըն շու մէմուրիյէթէ
իլէ օրանա կիթմէսինին միւնասիպ կէօր-
մէմէքտէ տիրէր . չիւնքի , Տեղեկագիր
տէնիլէն րիսալէյի իմգալանա Յանճա-
ժողովուն ատենապետի օլուպ , վէ մէզ-
քիւր Տեղեկագիրտէ իսէ , Պալաժէնիանա

դարչը բէք չօգ շէյէր սէօյլէնիլմիշ , վէ
պիւնտէն ալէյճ Բուսիա տէվլէթի հու-
գուգունա թօգանըլմըշ տրր :

Վագաա Բուսիա տէվլէթինին , էօյլէ
պիր շէյի իշէերինէ գօեարագ , րէսմէն հիշ
պիր շէյ սէօյլէմէյէճէկի տէրքեար տրր .
լաքին , քէնտույլէ գարչը իլի սէօյլէմէ-
միշ օլան պիր ատէմիտէ մէմուլ օլու-
նան սուրէթտէ հիւրմէթ վէ իլթիֆաթ
վէ խալիսէթ իւզըն գապուլ իթմէյէճէ-
կիտէ շէմս կիպի աշիքեար տրր . չիւնքի
թապիի տիր . նասըլքի , տօրանտան շու-
նասիհաթըն բաթրիքիսանէե խալիսանէ
պազը թարաֆլարտան վէրիլտիկիտէ թէ-
վաթուր պուլմուշ օլտուղու կիպի , Ներ-
սէս սրբազանըն տախի իսարա իտէրէք ,
մութլապ կիթմէք իսթէտիկի տախի թէ-
վաթուր պուլմուշ տուր :

Պիղճէ Ներսէս սրբազան կիթմիշ վէ եա
պաշգապը կիթմիշ , զէրրէ գապտա էհէմ-
միյէթ վիւրէճէք պիր շէյ տէյիլ տիր .
Ֆագաթ , իլլէր պու մէրքէլտէ օլտուգ-
ճա , էկէր սահիհէն միւմալիլէյ սրբա-
զան կիթմէքլէրի իտտաա իթմէքտէ իսէ ,
էմրի պասիրէթի աեագ ալթընա ալա-
րագ , վէ հէմտէ նէզաթէթէ գարչը իշ-
լէեերէք , վէ « կէլմէսին » տէյի խապէր
կէօնտէրիլէն եերէ , եիւղիւնիւ բէքի-
տէրէք կիտէն միւսաֆիրին հալինի իւ-
թիքեապ իթմէքտիր . եօգ էկէր մութ-
լազ կիտէճէքսին տէյի քէնտույլէ խալաճ
իտէն վար իսէ (ալա ումմանը) , վէ
քէնտիսիտէ րույի մուվաֆագաթ կէօս-
թէրմէքտէ իսէ , պաշգաւորըն էօրֆ եա
խաթըլ իլին , կիթտիկի եերտէ քիւչիւք
տիւշմէքլէք թէհիլէքսինի գապուլ իլլէ-
մէք տիր :

Աւագը կէօրմէք իտտաապընտա կէ-
գէնլէր , Ներսէս սրբազանըն պու բօլե-
թիգա վէ նէզաթէթէ գարչը օլան իտ-
տաա վէ հարէթէթինի իլլաճ իթմէք
իսթէտիքլէրինտէն , քէնտիսի Սիս եպիս-
կօպոսու օլուպ , վէ իլէրուտէ բաթրիք ,
վէ տահա սօնրա պիր կիւն կաթուղիկօս
օլմագ նիլլէթ վէ արգուսինտէ պուլուն-
տուղունտան , շու միւնասիլէթլէ հէմ
Էլմիաճիս միաբանութիւնտան օլ-
մագ հուգուղունու թահսիլ իթմէք , վէ
հէմտէ պիր իւն եա շէրէֆ գապանագ
սէվտասընա համլ իթմէքտէ , վէ պուլնա
տախի , Մարաշա Չէյթին իշի իլին կի-
տէր իբէն , Սիստէ պիր եպիսկօպոսուգ
գաբորգտան սօնրա եարը եօլտան կէրի
տէօնմիւշ օլմասընը , վէ Մըլըրա հագ-
գանիյէթի զահիլէ չըգարմագ իւզըն
կիթմիշ իբէն , զըրգ կիւնտէ սէօյլէտիք-
լէրինի պիր տազըղա իլինտէ աեագ ալ-
թընա ալարագ , իրթիքեապ իթտիկի
Ֆէնալըղլարըն հալեա աաարը մուզըրէ-
սի մէյտանտէ պուլունտան պազըլմը եպիս-
կօպոսու , Նուպար բաշա հազըթլէրի-

Նին լերալարընը ալորգտան սօնրա ազիզ-
լէր սրբասրնա կէշիւմէյէ դալգըլմասընը ,
վէ . . . իսպաթ կէթիւմէքտէ տիրէր :

Պուշնլարըն հէվսի պէր թարաֆ . լա-
քին , Բուսիա տէվէթի թարաֆընաւան ,
տողրուտան տողրու , վէ եախօտ տօլա-
երուան , պու պապտէ հիշ պիր շէյ սէօյ-
լէնիւմիշ օլմասա տախի , մատամքի քէն-
տիսի մէզքիւր Պալաթէնիաեա իմգա դօյ-
մուշ տուր , վէ մատամքի պու լազըրտը-
լարտա պու գատար կէրէք պուրատա վէ
կէրէք Բուսիատա թէվաթուր պուլմուշ
տուր , քինտիսիին կիթմէսի , պիր մէճ-
պուրիյէթ , վէ միլլէթմէ պիր մէնֆաաթ
օլմատըլմա , պիհուտէ եէրտէ նէզաքէթի
բայիմալ իթմէք տիմէք տիր . Էմմա Պալա-
թէնիաեա քէնտիսի իմգալմալ իմիշ իսէ-
տէ , Ընդհանուր ժողով թատիգ իթմիշ
օլտուղունտան , վէ միլլէթ թարաֆըն-
տան պիլ վէքիւլէ կիտէճէկինաէն , օնա
օլունաճադ լիւայէթ եա հագարէթ ու-
մուլմէն միլլէթէ սաեըլաճադ տըր . վէ
Բուսիա տէվէթիին նէզաքէթիին եա-
գըլմալ քի , միլլէթէ գարշը հագարէթ
իթմիին տէյէնլէր վար իմիշ , էվէթ Բու-
սիա տէվէթիին պիզտէն պին գաթ զի-
եաուէ նէզաքէթի թանրեաճադընտա
շիւրհէ եօգ տուր . լաքին « Մուհապպէթ
իքի պաշտան լազըմ տըր . » տէրէր պու-
տա պիր մէշհուր վէ հագըլը տարպը մէ-
սէլ տիր :

Պուշնտանտա գաթինազար , տիգգաթ
իտէճէք պաշդա պիր խուսուս վար տըր .
Ներսէս սրբազան Սիս եպիսկոպոսու օլ-
տուգճա , Էլմիածին միաբանութիւնու
քէնտուլիասա եպիսկոպոս թանրմաեըպ ,
իլա սաեթմա պիր վարդապետ թանրեա-
ճադ տըր . չիւնքի , մէզքիւր միաբանու-
թիւն , Սիս վէ Աղթամար կաթողիկոսալ-
ընը ապա կաթողիկոս թանրմատըգտան
պաշդա , ալէյհէրինտէ տախի աշուրի
մէրթէպէ զօտտիյէթ կէօթմէքտէ , վէ
հագթմա , ալորըմըլ մալիւմաթը սա-
հահէյէ նէզարէն , հինի իթիգատէ պա-
զէն մէզքիւր իքի մահէլին կաթողիկոս-
լարընա Էլմիածինտէ մէքթուպ եազըլտը-
ղընտա , գաթմա « կաթողիկոս » սըֆա-
թը վէրիլմէյիպ , անճադ « Վերադի-
տող » սըֆաթը վէրիլմէքտէ տիր :

Պու կիւնլէրտէ իշիթտիկիմիգէ կէօ-
րէ , Ներսէս սրբազան էմրի պասիրէթէ
րիայէթէն , մէզքիւր մէմուրիյէթտէն
իսթիֆա իթմէքտէ իմիշ , էկէր սահիհ
իսէ , եէրինէ եա թրապզօն առաջնորդու
Մեսրոպ սրբազան , վէ եախօտ գաթէն
օլ թարաֆա պու կիւնլէրտէ եօլճու օ-
լաճադ օլան Արիստակէս սրբազան թայ-
եին գըլընսա , զանն իտէրիգ քի բէք միւ-
նասիպ օլուր :

« Հայ-եկեղեցական չըջանին մէջ , լը-
սածնուս նայելով , թէ հոս եւ թէ Պո-
լիս »

իս շատ անհանգստութիւն եւ գրգռ-
մունք պատճառող գիւտարութիւն մը
ծագած է . Բուն դէպքը ճշդիւ հասկը-
նալու համար համառօտակի տեղեկու-
թիւն մը տալ կը պարտաւորիմ միանգա-
մայն պատմական տեղեկութեանց վրայ
ալ անարկ մը արձակելով :

« Էլմիածին կաթողիկոսին բոլոր Հայոց
եկեղեցական գլուխն ըլլալը անարկելէս
վերջը , անտարակոյս ձեր ընթերցողներէն
շատերը գիտեն որ , Աղթամարայ ալքե-
պիսկոպոսական թէմին ալ կաթողիկոսա-
կան պատուոյ տիտղոսը տրուած է ի
պատիւ Վան քաղաքի , որ Արծրունի հին
իշխանութեան ատեն վերին Հայաստանի
թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր , եւ
արդի կովկասեան Ռուսական զօրաց ընդ-
հանուր հրամանատար Արծրունի իշխա-
նը վերոյիշեալ Արծրունիի ցեղէն է : Նմա-
նապէս Սիս , որ Կիլիկիոյ հին մայրաքա-
ղաքն , եւ սողորին Հայաստանի թագաւո-
րական իշխանութեան աթոռն էր Ռու-
բինեանց իշխանութեան ատեն , նոյն եւ
նման արտօնութիւն մը ունեցած է , Աղ-
թամարայ կաթողիկոսի ընտրութիւնը ի
պատահել հարկին սա հետեւեալ կերպիւ
կը կատարուի :

« Կոստանդնուպօլսոյ Ազգային ժողովը
ի Պատրիարքարան գումարուելով , վի-
րին Հայաստանի բնիկ եղող , կամ ըստ
սովորութեան , Աղթամարայ վանքէն ե-
րէք եպիսկոպոս ընտրելով՝ անոնց անուն-
ները Սուրբ ժողովոյն կը յայտնեն , նա ալ
այն երեքէն մէկը Վանի կաթողիկոս կը
հրատարակէ , եւ հետեւապէս նոյն տեղ-
ւոյն Սուրբ ժողովը կազմող 12 եպիսկո-
պոսները Վանի մէջ զանի կ'օժեն :

« Կիլիկիայի մէջ Սիսի կաթողիկոսի ընտ-
րութեան մասին եւս նոյն կանոնը ի
գործ չկրնար դրուիլ , որովհետեւ Ա-
մէլիմի ժամանակէն հետէ Գօզան-տա-
ղիի բոլոր տէրէպէյէթու տիրապետու-
թիւնը Սողորին Հայաստանի մէջ եկեղե-
ցական վնասակար խառնակութեանց
առիթ տուած է . Աս տէրէպէյէթները
Միւտարէկեանց (1) , կամ Անապահեանց
անուն Հայ գերդաստանի մը ձեռք բը-
նած ըլլալով՝ յիշեալ գերդաստանի եկե-
ղեցական անգամները իրենց տաճիկ
պաշտպաններու զօրութեամբը Սիսի կա-
թողիկոսարանը գրաւած սա պատուոյ
տիտղոսը ցեղէ ցեղ կը պահէին :

« Սակայն ճէվտէթ էֆէնտիի յանձնա-
րարութեան յաջող արդիւնքը Տէրէ-պէ-
յերու յալիշտակութեանց վերջ տալով , եւ
Սուլթանին իշխանութիւնը Գօզան-տա-
ղիի մէջ վերահաստատելով՝ Հայ ազգին
ալ պատահութիւն տուաւ կաթողիկո-
սական ընտրութիւնը ըստ հին կանոնի

(1) Պու իսմին նէ օլտուղունու անլաեա-
մամըլը տըր :

Վանի մէջ եղուածին պէս ի գործ դնե-
լու : Միւտարէկեանց գերդաստանին
վերջին կաթողիկոս Բ . Կիրակոսի մօ-
տալուտ մահը՝ այն ուղուած պատեհու-
թեան ստուգիւ առիթ տուաւ . Ուստի
Կոստանդնուպօլսոյ ազգային ժողովը ի
Պատրիարքարան գումարուելով՝ Սիս վան-
քի միաբան Ներսէս , Յօհաննէս եւ Ա-
րիտակէս արքեպիսկոպոսաց անունները
Ս . ժողովին ներկայացուց , որ անոնցմէ
մէկը կաթողիկոս ընտրէ : Կ . Պօլսոյ Ս .
ժողովն ալ երբ այն երեք ընտրելեաց մէ-
կը Սիսի կաթողիկոս հրատարակելու
վրայ էր , լուր հասաւ թէ վերջին Բ .
Կիրակոսի մէկ եղբոր որդին ինքզինքը այն
պարապ աթոռին իրրեւ ընտրեալ կա-
թողիկոս հրատարակէր է , եւ իրօք ին-
քզինքը Կիրակոս երրորդ անուամբ Կի-
լիկիոյ կաթողիկոս օծուեր է Յարու-
թիւն Կոլիսկոպոսի ձեռամբ , որոյ ուղ-
ղափառութիւնը խիստ կ'սկսածէին հա-
մարուած է , եւ որուն համար կըսուի
թէ աս պաշտօնը կատարելուն համար
մեծ գումար մը ստակ առեր է :

« Յիշեալ ընտրութիւնը Սիսի մէջ գի-
շեր ատեն տեղի ունեցաւ առանց ժողո-
վուրդեան ներկայութեան , առանց Հայ
ազգին հաւանութեամբը եւ առանց տե-
ղական Սինօղը կազմող 12 եպիսկոպո-
սաց միաբանութեանը . Կոստանդնու-
պօլսոյ սուրբ ժողովը , Կիրակոսը ունայն
տեղը Պօլիս կանչած ըլլալով , Ազգային
ժողովոյն հետ յատկապէս միաբանու-
թեամբ մեկտեղ գալով՝ զանի իրրեւ ա-
պրտամբ անարգեր եւ Կիլիկիոյ ժողո-
վուրդեան իմաց տուեր է որ զանի եր-
բէք չճանչնան եւ չընդունին . եւ ով որ
զանի որ եւ իցէ կերպիւ քաջալերէ կամ
ընդունի , անոնց դէմ ալ եկեղեցական
սաստիկ պատիժներ յայտնած է . Հայոց
Պատրիարքարանը աս մասին Բարձրագոյն
Դրան միջամտութիւնը նա եւս խնդրած
է , որ Կիրակոսը ձերբակալ ընելով Պօլիս
բերել տայ :

« Ասգին աս կողմերու ամեն կարգ Հա-
յոց մէջ սոյն նիւթը մեծ կարեւորու-
թիւն ստացած է , նա մանաւանդ հոս
ընդհանուր զգացում մը կը տիրէ թէ
Սիսի գալիմագամը ապստամբ եկեղեցա-
կանի կողմը բռնած է :

ԼԷԼԷՆ ՀԷՄԵՐ :

— . . . խմբագիր .

Ազգ . Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնս
կը խնդրէ ձեր ազնութենէն որ հրատարակել
բարեհաճիք հետեւեալ տողերը ի ծանօթու-
թիւն բարեաւեր ազգայնոց :

Կարնեցի Մուրատեան մեծ . Յարութիւն
Կարապետ ազան , որ իւր մեծամեծ բարե-
գործութիւնները ազգայնոց շատերուն ծա-
նօթ է : Այս անգամ իւր գովելի բարեսըր-
տութեան մեկ նոր ապացոյց մ'ալ տուաւ ,
բարեհաճելով որ Աստուածածնայ Վերափոխ-

ման տոնին Ա. եւ Բ. օրերը Հիւանդանոցի մէջ պատուպարեալ չորս հարիւրի չափ խղճարեաց երկու սուղը հայն ու ամեն ուտելիքը անխնայ առատութեամբ յանձնէ հոգալ եւ պատրաստել, այս առթիւ հրաւիրեց նորին մեծապատուութիւնը պատրիարքարանի փոխանորդ Գեր. Կարապետ վարդապետը որ յատկապէս Ս. Պատարագ մատուցանէ Թրչեան մատուռին մէջ, թէ իւր ննջեցեալները յիշելու եւ թէ պատուպարեալ խղճաւիները հոգեւորապէս մխիթարելու համար:

Արժանապատիւ Ս. հայրը իր բարոյական քաղցր ատենադրանութեան միջոցին խիստ վայելուչ կերպով քարոզեց այս վեհանձն եւ առաքինի գերդաստանին բարեսէր ընաւորութեան արժանի գովաստաները :

Եւտ աւարտման Ս . Պատարաքին հան-
դիսաւոր կերպով եւ քաղցր ներդաշնակու-
թեամբ հիւանդանոցելաւ ընկերակցութեամբ
ազնուաւիայլ Մուրատեան ցակոթիկ եւ Պո-
ղոսիկ աղաներուն , Քաբամաճեան մեծ . Գէ-
որգ աղայի եւ հոգաբարձութեանս ատենա-
պետ Յարութիւն Միհրան աղայի , յատուկ
այցելութիւններ ընելով ամեն աստիճանի
պատասպարելոց , հոգեւորապէս մխիթարե-
րէ զանոնք , յայտնելով ընդհանուր ազգին հի-
ւանդանոցի զրայ ունեցած համակրութիւնը,
եւ պատասպարելոց մեզմ ժպիտները փոխա-
դարձաբար իրենց երախտագիտական զգաց-
մունքները կր յայտնէին :

Այս արտաշարժ հանդիսի ժամանակ, առաջարկութեամբ եւ խնդրանքք ատենապետ Յարութիւն Միհրան աղայի, Մուրատեան աշխուժախալ Յակոբիկ աղան խոստացաւ յաւելիլ եւս 'ի նուէր, տասն հազար հօխայ ամուրի նոյնպէս Քարամանեան մեծ . Կէորդ աղան հարիւր չէքի վայտ յանուն իւր նաղելի որդւոցն Նշան եւ Միհրան աղայից, այսպէս նաեւ բարեհաճեցաւ Մուպահեանեան մեծ . Յակոբ աղան նուիրել հարիւր չէքի վայտ :

Ահաւաստիկ ներկայիւս կը խրկեմ սոյն մեծածախ պատրաստութեան ցուցակը, որ հրատարակէք ըստ կառնաց մեծապատիւ բարերարին, մեր խորին շնորհակալութիւններն ալ յայտնելով նորին մեծապատուութեան :

Մնամք խորին յարգանք

Ի դիմաց հողաբարձու թեան

1866 *опн*. 16

Գրադիր

Աւետիս Թորոսեան

Հօխայ Տրամ		Հօխայ Տրամ	
350	»	Հաց	պէս
157	»	Միս	200 Նիշատաւ
78	»	Բրինձ	400 Բիթախոտ
23	»	Սահաղի	400 կարմիր
21	»	Ալիւր	պիպէս
20	»	Շաքար	10 Զափրան
44	200	Պանիր	5 » Աղ
		խաշէր	Հատ
49	»	Խաղող	5000 Պամնայ
25	»	Սօս	500 Բաթլիճան
45	»	Թարմ	500 Զմերուկ
		լուրիա	540 Պէօրէկ
40	»	Տոմարէկ	23 խալուն
45	»	Գինի	20 Աստի խապախ
40	»	Օղի	2 Ոչխար
6	»	Միսխոտ	6 Հաւ
4	»	Անու պի-	5 Զէքի փայա

— . . . *Утлѣтѣтѣ* .

Ղազէ[Թայի] միւթէպէրէնիզին 124
 իւնծիւ նիւսխեփինտէ Բոււմա Ալիբ[Թապ]
 տան ալարագ տէրճ իթտիկինիզ , էվէն-
 մէք պահսը քէնտիմէ բաճի ոլուպ , պու-
 խուսուստա քէնտիմիզին մալիւմաթը
 եօգ տէմիշ ոլուղոռնուզտան , գըսսա ու-
 լարագ շու աթիտէքի իշ հագգընտա ու-
 լան մալիւմաթը վերիորմ :

Յուլիս 17 թարիխի բազար կիւնիւ
այնմըզ իւզըէ, Լանկատա Աշճը Տաքէ-
սին գըզը Աղաննի իլէ ահուը նիքեաւ օ-
լուպ, օլ կիճէսիլդաեըն բէտէրիմ թարա-
ֆընտան պազը ուլլոունսուզ հալէր կէօր-
տիւք իսէտէ, թընմայըպ սապահ իթ-
տիք, բազար իրթէսի վէ սալը կիւնիւ
ախշամատագ պաշդա մուալազա իթմէ
տի, սալը ախշամը գայնանամըզ պազը
ուլլոունսուզ հալէր իթտիկինտէն, վէ
շախտմա թօգանըր մէգայաթտա պու-
լունսուղունտան, զէվճէմիլի ալըպ կիթ-
մէք իսթէտիք իսէտէ, դայնանամըզ վէ
պալտըզմըզ «նէրէյէ կէօթ իւրէճէքսին
պիզ գըզմըզը վէրմէյիզ» տէյիպ մուա-
րազա պէօյիւլիւպ, օլ վագըթ պէն էվ-
տէն չըզըպ կիթ տիմ, իրթէսի կիւն Բաթ-
րիքլանէյէ կիթ տիմ, օլտուղու կիպի իշի
նաղլ իթտիմ իսէ, վէքիլ հայր սուրբ
գայնանամըզա պիր եասագճը եօլայըպ
կէթ իրթտի, վէ քէֆալէթինի ալըպ էր-
թէսի չարշամպա կիւնիւ գըզընը ալըպ կէ-
թիրմէսինէ էմր իթտի, իրթէսի չար-
շամպա կիւնիւ կէլտիլէր Դատաստանա-
կան խորհուրդա չըդտըզ, սաաթ պէշ-
տէն օնատագ գըզը գանորլամատըրսր,
պէնիմ իլէ կիթմէկէ, օլ վագըթ խապէր
վէրտիմքի, գաչքի օ պէնի իսթմէմէզ
իսէ, պէնտէ օնու իսթմէմէմ, վէ գաչքի
օ պէնի վէ պէն օնու իսթմէմէյօրսագ,
նիքեահըմըզ պազընը սէօքիւն տէտիկիմ-
տէ, «սօգ պիլիմ պաղլատըզմըզ նիքեահ
չէօզիլ լմէզ» իլթիլպա տըք պիր պուչուգ
այ սապր խտէօինքի, պիլտէ գըզը գան-
տըրալըմ սանա վէրէլիմ» տէտիլէր, պու-
ճէվապը իշիթտիմ իսէ, Բոււմ բաթրիք-
լանէսինէ իլթիճա իտէճէկիմ տուլուրթ-
տոււմ, վէքիլ հայր սուրբ նէրէյէ ճանըն
իսթէրսէ կիտէպիլիքսին տէյիպ պիթիլ-
տի, պէնտէ օլ վագըթ Աֆիթապըն ըի-
այէթլու միւնլիֆինէ իլթիճա իթտիմ,
իշթէ գըսաս սուրթ թտէ պէյան իթտիմ,
վէ սէօյլէտիլքէրիմտէ պիր եալան օլ-
մատըզընա շէհատէթիմ տախի վար տըր-
1866 Օգոստոս 19.

Թովմա Ա. Յարութիւնեան

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹՐ ՏԱԽԻԼԻՅԵԷ

Շուտ աթիւնքի մէքթուպ, հէր
նասը իսէ տաճապու կիւնպէրոտէ եէտիւ
միգէ վասը օյմուչ տուր:

Կարին, 24 յուլիս • 1866

• • • Խմբագիր

Ամսոյս 16 ին Հոս Հասաւ Էրզրու մի
ընդ . կառավարիչ փեմ . Մէհմէտ Բէշիւ

փաշան, ընդունելութիւնը փառաւոր էր
 քայց առաջը չափազանցութեան կրնամ
 ըսել որ այս հանդիսին սովորականէն ա-
 ւելի շքեղութիւն տուողը Հայոց երա-
 ժիշտ մանկտին էր, որ քաղաքէս քա-
 ռորդ ժամու չափ հեռի Գեւէէ: Բռնաբ-
 րուած տեղ միաձեւ եւ միազոյն շա-
 պիկներ հագած եւ արուեստական գե-
 ղեցիկ ծաղիկներով զարդարուած մամեր
 ձեռքերնին բռնած, տաճկերէն եւ հայե-
 րէն քաղցանուագ երգերով շնորհաւորե-
 ցին նորին վսեմութեան դալուստը, եւ
 ապա երբոր հոն զարնուած վրանին մէջ
 նստեցաւ վսեմ. կուսակալը, ամէն կար-
 դի պաշտօնակալաց շնորհաւորութիւն
 ները ընդունելու հոն ալ քառորդի մը
 չափ իրենց զմայելի երգերովը զուարճա-
 ցուցին նորին վսեմութիւնը: Ազգիս կող-
 մէն տեղի ունեցած այս անգամի ընդու-
 նելութեան հանդիսին բարեկարգու-
 թիւնը պատիւ կը բերէ թաղական խոր-
 հըրդոյ եւ Եազմաձեան Մարգար աղային
 որ քաղաքիս դպրոցին ընդհ. տեսուչն է:

— Լէ՛վեմէր վէ Մանուկ նամ՝ շագըւ
լարըն տէրտէսթ իտիլմէլէրի զըմնընտա
հիւքիւմէթ Թարաշընտան նէշը իթաիւ
րիլէն իլանլարըն սուրէթինի եարընքի
կիւն նէշը խտէճէյոյ :

— Թաշարը միւթէ պէր ֆամիլեատան
Հայրն պիւրիսի, զօնսօլիտճիլիքաէն իթտի-
կէ զարսրտան, վէ 140 լերա իշին պիր
տօսթունտան կէօրտիւկիւ թաղեիգաթ-
տան տիւշարը մէշեուսիյեթ օլարագ,
ճիւմա իրթէսի կիւն քէնտուլի տէրեաե
իլգտ իլէ պօղուլաուղու մա թէէսսիւֆ
մէսմուլիմիզ օլմուշ տուր . . .

ԻԼԱՆԸ ԲԵՍՄԻ

Տիւնսանքն պէհեր գրեւսինտէն ալես
սէվիլէն ախգ օլունմագտա պուլունանն օն
իքի ղուրուչ ըհսին կիւյա թաղեիր գը-
լնաճաղը նէշրիւաթընա տայիր թահգը-
գը քէյֆիյէթ զըմընտա , պազը քէսան
թարաֆընտան ըիւսոււմաթ էմանէթի
ճէլիլէսինէ միւրաճաւաթ օլունմուչ , վէ
աիւխան ախգ ու իթասըյա մէէլուֆ օ-
լանլար միւճէտտէտէն տիւխան իշթիրա-
սընը , վէ եախօտ իշթիրա իթմիշ օլտուգ-
լարը տիւխանըն պիր մահէլտէն տիլէր
մահէլլէ նագլ ու իւրասընը , պու պապ-
ոն վէրիլէճէք գարարըն իլանընա թալիգ
էյլէտիքէրի իսթիխպար գըլնմըշ օլմաղ-
լա , նէշրիւաթը մէզպուրէնին գաթան
ասը օլմայրպ գըլէտէտէ օն իքի ղուրուչ օ-
լան ըհսիլ մէզպուրոււն քէմաքեան ճարի
վէ պազը օլտուղուն , վէ պունունն նէ
թէնգըսընա վէ նէտա թէզգեհախէն տայիր
կերէք ըիւսոււմաթ էմանէթի ճէլիլէսինճէ
վէ կերէք Պասըր ալիճէ հիշ պիր թէսալ-
վուր պուլունմատըղը էճիլտէն , նէշրիւա-
թը մէզքիւրէնին թէքզիպի զըմընտա ,
էմանէթի միւշարիլէյհա թարաֆընտան
իլանը քէյֆիյէթ օլունուր :

283 Բէպիւ, Էփփէ, 19

282 Աղօսթօս 48

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԻԲԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ՀԷՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԵՍԻՆՏԷ
ԳԷՑ-ՕՂԼԱԻՏԱ ՅՈՂՐՈՒ ԵՈԼՑԱ, ՅՈԹՕԿՐԱՅ ԱԳՅԱԽԼԼԱ
ԳՐԱՅԻՐԼԷՐ ԳԱՐԵՐՈՐԼԱՍ ԼԻԹԵՐՕ 519: